

Hoe maken we tieners echt taalvaardig?

De cijfers liegen er niet om: de uitkomsten van PISA 2022, het internationale vergelijkende onderzoek naar prestaties van 15-jarigen, laten zien dat Nederlandse leerlingen onder het EU-gemiddelde scoren op het gebied van leesvaardigheid. Met name het kritisch lezen, het evalueren van en reflecteren op de gelezen tekst gaat steeds slechter. 33% van de leerlingen is onvoldoende geletterd voor zelfredzaamheid in de samenleving. Dit percentage leidde tot landelijke discussies.

Vreselijk!

Schrijver en cabaretier Arjen Lubach gaf in zijn programma *Zondag met Lubach* niet alleen de digitalisering de schuld, maar ook onze lesmethodes en het onderwijs in begrijpend lezen: 'Dan krijg je zo'n hele gekke, droge tekst, en die moest je dan "begrijpen". En begrijpen is dan vooral het benoemen van de structuur van de tekst en verbanden tussen alinea's aanwijzen op basis van zogenaamde signaalwoorden. (...) Dat is toch vreselijk?!'

Dat kunnen docenten ook niet echt ontkennen. Hoewel er tegenwoordig lesmethodes zijn die al meer geïntegreerde opdrachten bieden, is het toch opvallend dat lezen, schrijven en spreken apart gedoceerd wordt, en niet geïntegreerd. Uit onderzoek blijkt dat een geïntegreerde en vakoverstijgende aanpak namelijk erg goed werkt.

Word Generation

Het Amerikaanse programma Word Generation is al meer dan tien jaar een bewezen succes. Leerlingen van de 'middle school' (10-14 jaar) lezen, schrijven en spreken elke lesweek weer over een prikkelend thema. Bij dat thema leren ze vijf nieuwe begrippen uit de '**academic language**' actief gebruiken. Het thema komt niet alleen bij Engels terug, maar ook bij wiskunde en natuurkunde.

Het programma zet sterk in op het evalueren en reflecteren bij een tekst, precies die vaardigheid waarin Nederlandse leerlingen volgens PISA steeds slechter worden. Bovendien is het startpunt niet de 'gekke, droge tekst' die Lubach bespote, maar een boeiend onderwerp waarover

je je mening vormt. De tekst en kennisopdrachten zijn nodig om er goed over te kunnen spreken en schrijven.

Actief meedoen

Er is nu een Nederlandse versie van Word Generation: Woordenaars. In de Woordenaars-leslessen staat net als bij Word Generation steeds een prikkelend thema centraal, waarover de leerlingen lezen, spreken en schrijven. In de eerste les lezen de leerlingen een introductietekst, de docent **modelt** bij het lezen en introduceert daarna vijf nieuwe begrippen. Daarna doen de leerlingen kennis op over het onderwerp, bij een ander vak.

Deze didactiek lijkt op het 'thematisch lezen' in het basisonderwijs. Leerlingen steken iets op over algemeen maatschappelijke onderwerpen, ze leren analyseren, redeneren en vooral: verwoorden en onderbouwen wat zij denken. Actief meedoen is leuk én nodig voor de volgende lesmomenten, waarin leerlingen spreken en schrijven.

Niet zonder context

Nog twee belangrijke ideeën schuilen achter de principes van Woordenaars. Dat is ten eerste het 'aanvullen' van de algemene kennis van leerlingen. De Amerikaanse onderwijsjournalist Natalie Wexler schreef een boek getiteld *The Knowledge Gap* waarin ze duidelijk maakt hoe groot het belang van achtergrondkennis is voor het begrijpen van leesteksten. Nieuwe woorden leer je niet effectief zonder context. Met name kinderen in families met een lager inkomen, families waar minder taalinteractie is, komen hierdoor op achterstand. Daarom behandelt Woordenaars ook thema's die bijdragen aan de kennisontwikkeling van leerlingen.

Ten tweede is de **Hochman Method** het uitgangspunt geworden voor schrijfvaardigheid. Leerlingen hebben expliciete aanwijzingen nodig en bouwstenen waarmee zij zinnen en alinea's bouwen, beschrijft Judith C. Hochman. De nadruk moet op korte stukjes tekst liggen, en niet op spelling. Op het niveau van zinnen en alinea's hebben leerlingen vervolgens feedback nodig. Voor schrijfopdrachten is ook een betekenisvolle context van belang. Woordenaars verenigt deze ideeën in de korte schrijfopdracht die steeds de afronding van het thema vormt, met feedbackformulieren die het **formatief evalueren** makkelijker maken.

Werkt deze didactiek ook voor jou?

Hoe maken we tieners echt taalvaardig?

Leer de nieuwe begrippen: **PISA – academic language – modellen – Hochman Method – formatief evalueren.**

PISA: Programme for International Student Assessment, driejaarlijks internationaal vergelijkend onderzoek onder 15-jarigen in lezen, wiskunde en natuurwetenschappen

VOORBEELD: Uit **PISA** 2018 bleek al dat de leesvaardigheid van de helft van de vmbo-leerlingen onvoldoende is.

VRAAG: Wat betekenen de uitkomsten van **PISA** voor jouw onderwijs?

academic language: schooltaal, woorden die nodig zijn bij het leren en studeren, bijvoorbeeld: analyseren, dilemma, expliciet, ten koste van, wijten aan

VOORBEELD: Je moet niet alleen de definitie leren van woorden in de **academic language**, je moet de woorden vooral leren gebruiken.

VRAAG: Wat doe jij voor de ontwikkeling van **academic language** of schooltaal van leerlingen?

modelen: hardop nadenken (bij het lezen van een tekst), denkstappen voordoen

VOORBEELD: Wanneer een docent **modelt** bij het lezen, wordt zichtbaar dat een goede lezer ook voorkennis betreft bij de tekst en actief evalueert en reflecteert.

VRAAG: Hoe vaak **model** jij een leestekst of andere taalopdracht?

Hochman Method: schrijfdidactiek van Judith C. Hochman met nadruk op het bouwen van zinnen en verbindingen

VOORBEELD: Schrijfoopdrachten worden vaak overgeslagen; de **Hochman Method** maakt die juist veel belangrijker.

VRAAG: Had jij al wel eens gehoord van de **Hochman Method** of 'Writing Revolution'?

formatief evalueren: cyclisch proces waarbij de leerling door duidelijke stappen en feedback inzicht krijgt in het eigen leerproces

VOORBEELD: Bij **formatief evalueren** is het goed mogelijk om zowel peer-feedback als feedback door de docent in te zetten.

VRAAG: Werk jij al volgens de principes van **formatief evalueren**?

Hoe maken we tieners echt taalvaardig?

Kunnen we de neerwaartse trend van **PISA** stoppen? De belangen zijn nog veel groter, het gaat om de taalvaardigheid van de leerlingen en om hun kansen op succes in de maatschappij. Veel docenten in andere vakken dan de talen zien namelijk ook dat hun leerlingen moeite hebben met het begrijpen van vragen en het formuleren van antwoorden.

Daarom werkt Woordenaars vakoverstijgend. Op de ontdekpagina van een Woordenaars-les proberen de leerlingen een ontdekvraag te beantwoorden. Meestal gaan ze hier thuis mee aan de slag, het kan ook volledig klassikaal. Je kunt de didactiek toepassen op elk onderwerp, start bijvoorbeeld met een krantenartikel of met een studietekst van een van de andere vakken.

Het doel is dat de woordenschatuitbreiding van de leerlingen over de grenzen van het schoolvak taal of Nederlands effect heeft, dat zij hun **academic language** uitbreiden en overal toepassen. Leraren kunnen bij alle vakken hieraan bijdragen: door te **modelen** hoe je vragen interpreteert en hoe je een goed antwoord formuleert, krijgen de leerlingen nog meer goede taalvoorbeelden.

Je hoeft als leraar niet al volledig thuis te zijn in **formatief evalueren** of de **Hochman Method** om deze didactiek uit te voeren. Als je eenmaal vertrouwd bent met de didactische principes en de onderwerpen en startteksten bepaald hebt, kost de voorbereiding niet veel tijd meer. De belangrijkste didactische principes zijn:

1. De taalles moet prikkelen.
2. Taal leer je in samenhang: integreer lezen, schrijven, algemene kennis, spreken, woordenschat.
3. Taal leer je niet vanzelf: de leraar biedt expliciete instructie, modeling, interactie, feedback.

ONTDEKVRAAG

Zou deze didactiek werken op elke school? Op jouw school?

Noteer vooraf wat jij nog moet weten om te beoordelen of de didactische principes van Woordenaars kunnen werken op jouw school. Formuleer dus vragen voor jezelf.

Bekijk eventueel relevante websites om antwoord op je vragen te vinden:

- Word Generation: <https://www.serpoinstitute.org/wordgen-weekly>
- The Hochman Method: <https://www.thewritingrevolution.org/>
- The Hochman Method, artikel *de Correspondent*: <https://decorrespondent.nl/7340/leer-kinderen-beter-schrijven-het-werpt-op-heel-veel-vlakken-vruchten-af/507935340-cf3352d3>
- The Knowledge Gap, artikel *Onderwijsblad*: <https://www.onderwijsblad.nl/article.asp?ArtikelID=14202>
- Woordenaars, klik door om lessen te bekijken: <https://woordenaars.nl/lessen/>

Hoe maken we tieners echt taalvaardig?

Spreek je uit! Je hebt nu genoeg kennis over het onderwerp om er een mening over te hebben. Kies je standpunt en ga erover in debat. Gebruik in het debat de nieuwe begrippen: **PISA – academic language – modellen – Hochman Method – formatief evalueren.**

Maak hier jouw notities voor het debat.

Deze zinnen helpen je om een goede bijdrage te leveren aan het gesprek:

- Ik denk dat Woordenaars-lessen een goed idee zijn, omdat...
- Als ik aan de gevolgen voor [bijv vmbo-leerlingen] denk, dan...
- Als ik het goed begrijp, zeg jij dat...
- Dit kan ik illustreren met een voorbeeld.
- Daarom concludeer ik dat ...

hulpzinnen!

Hoe maken we tieners echt taalvaardig?

Schrijf op wat jij denkt over het onderwerp. Gebruik daarbij de nieuwe begrippen: **PISA – academic language – modellen – Hochman Method – formatief evalueren.**

Neem je collega's in gedachten als doelgroep. Je informeert hen over taaldidactiek en probeert hen mee te krijgen in verbeteringen. Kies je standpunt zoals bij het debat en schrijf in volledige, nette zinnen op wat jij vindt en waarom je dat vindt.

[illegible]

Controleer: zijn je zinnen duidelijk en volledig?

Is de kernzin volledig? Is het duidelijk ...	Maak zinnen langer en verbind met ...
wie/wat?	maar
waar?	want
wanneer?	omdat
waarom?	bijvoorbeeld
hoe?	dus

- Voorbeeld: *Ze lezen niet meer. Wie? Wat? Waarom?*
- Verbetering: *Jonge tieners lezen veel minder dan basisschoolleerlingen en ze lezen vooral minder rijke teksten, omdat ze in de puberteit andere interesses hebben en veel meer tijd doorbrengen zonder toezicht van hun ouders en mét een beeldscherm.*

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and extend across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Schrijf creatief!

Je bedenkt een nieuwe les volgens de didactische principes van Woordenaars. Kies een thema dat controversieel, maar niet al te actueel is, zodat de les wel een paar jaar gebruikt kan worden. Formuleer een hoofdvraag en stellingen en schrijf een korte inleiding bij het thema. Vermeld eventueel interessante bronnen bij het thema.